

scilicet quod habeat libertatem vendendi et emendi in terra sua.

XIX. Theam, quod si quispiam aliquid interciat super aliquem, et interciatus non poterit warrantum suum habere, erit forisfactura sua, et justitia similiter de calumniatore, si defecerit.

XX. Omnis enim qui habet sacha et socha, thol et theam, et infangthefe, prædictas videlicet consuetudines, justitia cognoscentis latronis sua est, de homine suo, si captus fuerit super terram suam. illi vero qui non habent has consuetudines, coram justitia regia rectum faciunt in hundredis, vel in wapentachiis, vel in scyris.

XXI. Sciendum quoque quod omnes Judæi, ubi-

cunque in regno sunt, sub tutela et defensione regis ligæ debent esse; nec quilibet eorum alicui dirigi se potest subdere sine regis licentia. Judæi enim, et omnia sua regis sunt. Quod si quispiam detraherit eos, vel pecuniam eorum, perquirat rex, si vol, tanquam suum proprium.

XXII. Usurarios quoque defendit rex Edwardus, ne remaneret aliquis in toto regno suo. Et si quis inde convictus esset quod scenus exigeret, omni substantia propria careret, et postea pro elege haberetur. Hoc autem asserebat ille rex, seu didisse in curia regis Francorum, dum ibidem moreretur, quod usura summa radix omnium vitiorum est.

LEGES ALIÆ EDWARDI REGIS

Northmannico idiomate conscriptæ

(Vide in Guillelmo Conquestore, ad an. 1087, Patrologiæ tom. CXLVII.)

S. EDWARDI REGIS DIPLOMATA.

DATA

In conventu Westmonasteriensi, habito in Natali Domini, anno gratiæ 1066, indictione m regni ejusdem regis xv atque ultimo, præsentibus Edwardo rege, Edgitha regina, Stigundo archiepiscopo Cantuariæ, Eldredo archiepiscopo Eboraci, cæterisque Angliæ episcopis, abbatibus, capellanis regis, comitibus, ministris, seu thainis regis, et militibus, qui in chartarum sequentium subscriptionibus nominantur. In hoc conventu actum fuit de dotatione, privilegiis, celebri asylo, etc., ecclesiæ Sancti Petri Westmonasterii, jam ab integro reædificatæ et dedicatæ, multisque diplomatibus amplissime munitæ, prout liquet tribus chartis prædicti regis Edwardi, et epistolis Leonis pape IX et Nicolai II quæ sequuntur.

(MANSI, Concil., t. XIX, col. 1049.)

I

Charta regis Edwardi confessoris, ecclesiæ Sancti Petri Westmonasteriensi confecta, in qua epistola Leonis pape IX ad eundem regem recitatur; sed præter multa intermedia (dotationem sine dubio continentia) desideratur chartæ exordium (quod harangiam vocat) et conclusio.

EDWARDUS, Dei gratia, Anglorum rex, etc.

Scire vos volo quoniam tempore avorum meorum patrisque mei, multa et gravia bellorum pericula afflixerunt gentem Anglorum et ipsos, tam a suis quam ab extraneis concitata, adeo ut pene periclitata sit hæreditaria regum successio, magnumque interstitium inter fratrem meum Edmundum, qui patre meo mortuo successit, meque habitum sit, invadentibus regnum Swegeno et Cnutho filio ejus, regibus Danorum, ac filiis ipsius Cnuthi, Haroldo et Herde-Cnutho, a quibus et alter meus frater Alfredus crudeliter est occisus, solusque, sicut Joas occisionem Athaliæ, sic ego crudelitatem eorum evasi. Tandem respectu misericordiæ Dei, post plures annos, ego Edwardus ad paternum solium reaccessi, et eo potitus sine ullo bellorum

B labore, sicut amabilis Deo Salomon, tanta pace et rerum opulencia abundavi ut nullus antecedentium regum similis mei fuerit in gloria et divitiis. Sed gratia Dei, non me, ut assolet, ex opulencia et superbia contemptus invasit. imo cæpi cogitare cujus dono et auxilio ad regni culmen evasi quoniam Dei est regnum et cui nihil dare illud; et quia *mundus transit, et concupiscentia ejus* (I Joan. II); qui autem totum se subdidit Deo, feliciter regnat et perpetualiter dives est. Iamque deliberavi me ire ad limina sublimium apostolorum Petri et Pauli, et ibi gratias agere pro collatis beneficiis, et exorare ut eam pacem firmaret Deus perpetuam mihi et posteris meis. Præparavi ergo et denueravi expensas necessarias itineri, et benonabilia dona quæ ferrem sanctis apostolis. Sed gravius super re mæror habebat optimates meos, utpote memores malorum quæ sub aliis regibus pertulerant, ne tanto domino, et pro patriæ rege absente, regnum noviter sedatum aliqua turbaretur hostilitate, et metuentes id quod sanctus Ezechias ne si forte in via aut ægritudine, aut alio in modo deficerem, hæreditariis regibus carere-

maxime quia nullum habebam filium. Itaque communi habito concilio, rogabant me ut ab intentione desisterem, pollicentes se satisfacturos Deo pro voto meo, tam in missarum et orationum oblatione quam in larga eleemosynarum distributione. Sed cum obuixe contradicerem, tandem utrisque placuit ut mitterentur legati duo ab utraque parte, Eldredus (Wigornensis post Eboracensis) et Hermanus (Sireburnensis) episcopi, et abbates Wilfricus Elfwynus, qui apostolo meam voluntatem et votum, et illorum petitionem indicarent, et secundum ejus sententiam, quam mihi mandaret, promisi me omnia facturum. Factum est ergo quod voluimus. Et venientes Romam legati nostri ex voluntate Dei invenerunt collectam synodum in eadem urbe, cumque exposuissent meam voluntatem, et suam petitionem coram ducentis et quinquaginta episcopis, et alia multitudine sanctorum Patrum, tunc apostolicus ex consilio sanctæ synodi hanc epistolam scripsit:

LEO episcopus servus servorum Dei, dilecto filio suo EDUARDO Anglorum regi, salutem et apostolicam benedictionem.

Quoniam voluntatem, etc. Vide in Leone IX, *Patrologiæ tom. CXLIII.*

Hæc et alia apostolica mandata cum referrent nobis legati, interea revelavit beatus Petrus cuidam probabilis vitæ monacho incluso, nomine Wulfino, voluntatem suam esse, ut restruerem locum qui dicitur Westmonasterium, quod a tempore S. Augustini primi Anglorum episcopi institutum multaque veterum regum munificentia honoratum, propter vetustatem et frequentes bellorum tumultus perne videbatur destructum. Cumque mihi hanc visionem meisque retulisset, et apostolicæ litteræ æqualia præcepta detulissent, contuli voluntatem meam cum voluntate Dei, et cum totius regni electione, et dedi me ad reconstructionem ejusdem loci. Itaque decimari præcepi omnem substantiam meam, tam in auro et argento quam in pecudibus et omni genere possessionum, et destruens veterem, novam a fundamento basilicam construxi, et constructam dedicari feci quinto Kalendas Januarii; in qua collocavi ipsa die reliquias quas Martinus papa, et Leo qui eum consecravit, dederunt Alfredo regi, et quas ipse a Carlemano, rege Francorum, dari sibi impetravit, cujus filiam pater ejus Ethelwlfus rex, post mortem primæ conjugis, duxerat in uxorem, quæque ab ipso ad successorem ejus Ethelstanum, deinde ad Edgarum, ad ultimum ad nos pervenerunt, scilicet duas partes crucis Domini, et partem unius clavi, partemque tunicæ ejus inconsutilis, et de vestimentis sanctæ Mariæ, et reliquiis apostolorum Petri et Pauli, Andreæ, Bartholomæi, Barnabæ, et aliorum plurimorum sanctorum, et quinque capsas aliis sanctorum reliquiis plenas, et statui, ut quicumque reus majestatis regię, vel cujuslibet alterius offensæ, ad locum in quo pau-

sant istæ reliquiæ confugerit, ejus rei et membro- rum ac vitæ impunitatem consequatur.

II.

Pro eadem ecclesia S. Petri Westmonasteriensi.

Desideratur exordium. Sciant omnes futuræ generationes me pro voti mei absolute, peccatorumque meorum omnium remissione, pro animabus regum, tam successorum quam prædecessorum meorum, et omnium parentum meorum, et pro pace et stabilitate regni mei, et prosperitate totius Anglorum populi, loco illi, id est Westmonasterio, omnimodam libertatem, quantum ad potestatem terrenam concessisse. Et quod illi de ecclesiastica hoc regia libertate statuo. Ejus igitur amoris stimulo et fide plenissima ac devotissima suffultus, cujus largiflua miseratione in cathedra regali promotus sum, cum concilio et decreto archiepiscoporum, episcoporum, comitum, aliorumque meorum optimatum, prospiciens, hoc ipsi ecclesiæ et habitantibus in ea, sive pertinentibus ad eam, utile fore, non solum in præsentem, sed in futurum, elegi sciendum, atque perpetui stabilimento ab omnibus confirmandum, ut pro Christi honore et amore, et pro reverentia summi apostolorum principis Petri, cujus patrocinio meipsum commisi, et pro devotione ac veneratione sanctarum reliquiarum, quas eidem loco contuli, beatorum videlicet apostolorum, martyrum, confessorum, et virginum, ut omnipotens Deus per illorum suffragia sanctorum, depulsis cunctis adversitatibus, cum pacis et honoris sui stabilitate, ac perpetuæ tranquillitatis sublimatione, locum illum custodiat, disponat, et protegat, et pro magna dignitate sive regali excellentia ipsius ecclesiæ, et pro quiete monachorum ibidem Deo famulantium, tantus honor eidem ecclesiæ habeatur in perpetuum et observetur, ut neque nos, neque successores nostri, nec quilibet episcopus, nec quicumque de judiciaria potestate, in ipsam sanctam basilicam, vel in manentes in ipsa, vel in homines qui cum suis terris vel qualibuscunque substantiis ad ipsam tradere vel devovere se voluerint, nisi per voluntatem abbatis, et suorum monachorum, ullam unquam habeant potestatem. Et sit hæc sancta mater Ecclesiæ peculiaris patroni nostri domini et magni apostoli ter beati Petri, libera et absoluta ab omni invasione vel inquietudine omnium hominum, cujuscunque potestatis esse videantur. Præterea aliud constituo, atque in perpetuum confirmo, ut quisque fugitivorum de quocunque loco, pro quacunque causa, cujuscunque conditionis sit, ipsum sanctum locum, vel procinetum ejus, fugiens intraverit, immunis sit omnino, ac plenam libertatem consequatur.

Si quis vero hanc nostram donationem augere et amplificare voluerit, augeat Deus dies ejus prosperos hic et in futurum. Si autem everserit ut aliquis aut regum succedentium, vel alicujus personæ homo, quod non optamus, diabolica temeritate fuerit elatus vel seductus, quatenus hoc nostrum

statutum infringere vel minuere, aut in aliud mutare velit; sciat se perpetuo anathemate damnatum, nisi tamen satisfactione emendaverit. Si autem emendatione fuerit indignus, ipse quidem cum Juda proditore, gehennæ ignibus cremabitur, sed hæc charta nihilominus in sua libertate permanebit, quandiu Christiani nominis timor et amor in hæc nostra gente perseverarint.

Ad ultimum, chartam istam conscribi et sigillari jussi, et ipsam manu mea signo sanctæ crucis impressi, et idoneos testes adnotari præcepi ad corroborandam. Itaque propriam donationis libertatem ego Edwardus, Deo largiente, Anglorum rex, signum venerandæ crucis impressi.

Ego Editha regina huic donationi regis consentiens subscripsi.

Ego Stigandus archiepiscopus consensi et subscripsi.

Ego Wifinus episcopus consensi et subscripsi.

Ego Leofricus episcopus consensi et subscripsi.

Ego Hermannus episcopus consensit et subscripsi.

Ego Walterus episcopus consensi et subscripsi.

Ego Giso episcopus consensi et subscripsi.

Ego Wulstanus episcopus consensi et subscripsi.

Ego Siwardus episcopus consensi et subscripsi.

Ego Edwynus abbas consensi et subscripsi.

Ego Agelsius abbas consensi et subscripsi.

Ego Alswinus abbas consensi et subscripsi.

Ego Leofricus abbas consensi et subscripsi.

Ego Agelwrus abbas consensi et subscripsi.

Ego Valdwynus abbas consensi et subscripsi.

Ego Wulwoldus abbas consensi et subscripsi.

Ego Reynbaldus cancellarius.

Ego Haroldus dux.

Ego Edwynus dux.

Ego Leofdwinus dux.

Ego Guden dux.

Ego Ergarus minister.

Ego Kendus minister.

Ego Wygodus minister.

Ego Radulphus minister.

Ego Robertus minister.

Ego Ednothus minister.

Ego Agelnodus, Wulfricus, Sywardus, Godricus.

Acta apud Westmonasterium quinto Kalendas Januarii, die sanctorum Innocentium, anno Domini Incarnationis millesimo sexagesimo sexto, indictione tertia, anno regni serenissimi Edwardi regis vicesimo quinto (4). Swyergarius notarius ad vicem Reynaldi regis dignitatis cancellarii hanc chartam scripsi et subscripsi. In Dei nomine feliciter. Amen.

III.

Pro eadem ecclesia Sancti Petri Westmonasteriensi. — Habentur in hac charta epistola regis Edwardi confessoris ad papam Nicolai II pro confirmatione privilegiorum ecclesie Westmonasterii, et epi-

stola Nicolai papæ II ad regem Edwardum confessorem, qua vetita annuit. et plura insuper privilegia.

In nomine sanctæ et individue Trinitatis. Propter eos qui justitiam Dei contemnunt, et suam volunt constituere, quoniam justitiæ Dei non sunt subiecti (Rom. x), procurandum est iis qui ecclesiarum Dei privilegia constituunt, ut multiplices chartas et multitudinem testium atque maledictionum congerant; quibus, etsi non semper, tamen aliquoties pessimorum hominum impia protervia, et perniciose præsumptio, totius proteratur, retardatur ac reverberetur, nec non fortissimo defensionis robore funditus eradicetur. Quapropter ego Edwardus, Dei gratia, Anglorum rex, notum facio omnibus futuris post me sæculi generationibus quoniam præcepto Leonis papæ, pro pœnitentia et remissione peccatorum meorum, renovavi et melioravi basilicam eam Petri quæ sita est prope mœnia principalis Anglorum urbis Londoniarum, et ab occidentali ora ejusdem urbis dicitur Westmonasterium, quæ ædificata quidem fuerat antiquitus sub Mellito, London primo episcopo, socio et contemporaneo sancti Augustini primi Cantuariæ archiepiscopi, et per ipsum beatum Petrum, angelico famulante servitio, sanctæ crucis impressione et sacri chrismaus permitione dedicata; sed per frequentes incursiones barbarorum, et maxime Danorum, qui, patre meo Æthelredo vivente, irruptionem in Angliam fecerant, et eo mortuo, cum fratre meo Edmundo dimidium C regni sub amicitiarum pacationem tenerant, fratremque alium Alfredum miserabiliter interemptam enecaverant, neglecta penitus et destructa videbatur.

Cum ergo renovassem eam, et multa privilegia regis potestatis et apostolicæ auctoritatis per beatum Leonem papam in ea constituissem defuncto ipso Leone, et confirmato in ejus loco Nicolao, placuit mihi renovare, meliorare et confirmare consuetudines et donationes pecuniarum quas antecessores mei reges sancto Petro instituerant, propter devotionem summam quam habuit semper Anglorum gens erga eum et ejus vicarios. Itaque, propter hoc negotium et alia quamplura, legatos nisi Romanam, episcopum unum Aldredum, et duos electos ad ordinandos episcopos, Glisonem scilicet et Walterum, ut a domino papa sacrentur. Venientes autem Romam, ab apostolico Nicolao honore quo decebat suscepti, invenerunt ibi ad synodum congregatam multitudinem magnam episcoporum, abbatum, monachorum, et clericorum, cæterorumque fidelium; cumque audiente synodo suæ legationis causam perorarent, hujus summam epistolæ domino papæ obtulerunt.

Summo universalis Ecclesie Patri NICOLAO EDWARDUS gratia Dei Anglorum rex debitam subjectionem et omnimodum servitium.

Glorificamus Deum, qui curam habet suæ electæ

(4) Pagius vult legendum anno xxiv.

Ecclésiæ, quoniam in loco boni prædecessoris vos optimum successorem constituit. Quapropter justum iudicamus apud vos, velut ad solidam petram, accurrere [acuere], et probare omnes bonas intentiones nostras, et vestram notitiam atque societatem in bono habere, quatenus eas donationes et privilegia quæ obtinuimus apud prædecessorem vestrum, renovetis et augeatis nobis, videlicet ut quod ille injunxit nobis sub nomine obedientiæ ac pœnitentiæ, propter votum quod voveram ire Romam, et in remissionem omnium peccatorum meorum, construere cœnobium monachorum in honorem apostoli Petri, ratum facialis, et privilegia possessionum et dignitatum ejusdem loci confirmetis, renovetis, atque augeatis, et in perpetuum immutabilia stare decernatis. Ego quoque pro modulo meo augeo et confirmo donationes et consuetudines pecuniarum, quas habet sanctus Petrus in Anglia, et ipsas pecunias collectas, cum regalibus donis mitte vobis, ut oretis pro me, et pro pace regni mei, et continuam ac solemnem memoriam haberi instituat is totius gentis Anglorum, coram corporibus sanctorum apostolorum. Valete.

Iis igitur litteris a summo pontifice susceptis, cum feliciter ad votum suum omnibus peractis a Roma redirent, consulente sancta synodo, transmissam a domino papa mihi detulerunt epistolam.

« **N**ICOLAUS episcopus, servus servorum Dei, gloriosissimi no ac piissimo, omnique honore dignissimo, spiritali quoque filio nostro, EDUARDO Anglorum regi, visitationem omnimodam, salutem mellifluam, et benedictionem apostolicam.

« Omnipotenti Deo referimus grates, » etc. Vide in Nicolao II ad an. 1061, Patrologiæ tom. CXLIII.

Hanc igitur epistolam apostolici privilegii placuit inserere huic nostræ confirmationi, ut, secundum quod sancto Leoni prius placuerat mihi que præceperat concordanti, ad hoc successor ejus Nicolao et eadem aut majora mihi præcipiente, sciant omnes future generationes, me pro voti prædicti absolute, peccatorumque meorum omnium remissione, et æternæ vitæ remuneratione, et pro animabus regum, tam successorum quam prædecessorum meorum, et omnium parentum meorum, et pro pace et stabilitate regni mei, et prosperitate totius Anglorum populi, loco illi omnimodam libertatem, quantum ad potestatem terrenam, concessisse, et quod illi de ecclesiastica, hoc regia libertate statuo. Ejus igitur amoris stimulo et fide plenissima ac devotissima suffultus, cujus largiflua miseratione in cathedra regali promotus sum, cum concilio et decreto archiepiscoporum, episcoporum, comitum, aliorumque omnium optimatum, prospiciens, hoc ipsi ecclesiæ ac habitantibus in ea, sive pertinentibus ad eam, utile fore non solum in presenti, sed in futuro elegi sancendum, atque perpetui stabilimento ab omnibus confirmandum, ut pro Christi honore et amore, et pro reverentia summi apostolorum principis Petri, cujus patrocinio incipsum commisi, et pro devotione

A et veneratione sanctorum reliquiarum, quas eidem loco contuli, beatorum videlicet apostolorum, martyrum, confessorum, et virginum, ut omnipotens Deus per istorum suffragia sanctorum, depulsis cunctis adversitatibus, cum pacis et honoris sui stabilitate, ac perpetuæ tranquillitatis sublimatione, locum illum custodiat, disponat, ac protegat, et pro magna dignitate sive regali excellentia ipsius ecclesiæ, et pro quiete monachorum ibidem Deo famulantium, tantus honor eidem ecclesiæ habeatur in perpetuum et observetur, ut neque nos, neque successores nostri, neque quilibet episcopus, nec quicumque de judiciaria potestate, in ipsam sacram Basilicam, vel in manentes in ipsa, vel in homines, qui cum suis terris, vel qualibuscunque substantiis **B** ad ipsam tradere, vel devovere se voluerint, nisi per voluntatem abbatis et suorum monachorum ullam unquam habeat potestatem; sed sit hæc sancta mater ecclesia peculiaris patroni nostri domini et magni apostoli ter B. Petri, libera et absoluta ab omni invasione vel inquietudine omnium hominum, cujuscunque ordinis vel potestatis esse videantur. Præterea aliud constituo atque in perpetuo confirmo ut quisquis fugitivorum, de quocunque loco, pro quacunque, causa cujuscunque conditionis sit, ipsam sanctum locum vel procinctum ejus fugiens intraverit, immunis omnino hanc plenam libertatem consequatur.

C *Et infra.* Hanc igitur chartam meæ donationis et libertatis, in die dedicationis prædictæ ecclesiæ recitari jussi coram episcopis, abbatibus, comitibus, et omnibus optimatibus Angliæ, omnique populo audiente et vidente et secundum apostolici Leonis ejusque successoris Nicolai constitutum, excommunicari feci eos qui decretum nostrum infringent, vel infringi permetterent, quantum in ipsis esset. Quisquis autem successorum meorum hanc donationis libertatem firmiter atque inviolabiliter custodierit, æterna coronetur claritate, cœlestisque regni plena perfruat felicitate.

Si quis vero, quod absit, eam destruere voluerit, vel hujus nostri decreti contradictor, convulsor, et temerator extiterit, cum Juda traditore æterno anathemati subjaceat, nisi Deo et beato suo apostolo **D** Petro digna pœnitentia satisfecerit.

Ut ergo hæc auctoritas nostris et futuris temporibus circa ipsum sanctum locum perenniter firma et inviolata permaneat, vel per omnia tempora illæsa custodiatur atque conservetur, et ab omnibus optimatibus nostris, et iudicibus publicis et privatis, melius ac certius credatur, manus nostræ subscriptione subter eam decrevimus roborare, et idoneos testes adnotare, atque sigillo nostro jussimus sigillari.

Ego Edwardus, Dei gratia, Anglorum rex, hoc privilegium jussi componere, et compositum cum signo Dominicæ crucis confirmando impressi.

Ego Edgida regina omni alacritate mentis hoc corroboravi.

Ego Stigandus, sanctæ metropolis Ecclesiæ Cantuarie episcopus, confirmavi.

Ego Eldredus, archiepiscopus Eboracensis Ecclesiæ, consignavi.

Ego Wilielmus episcopus Londoniensis Ecclesiæ, ad omnia superscripta consentiens, subscripsi.

Ego Hermannus episcopus consensi et subscripsi.

Ego Wulsuvinus episcopus consensi et subscripsi.

Ego Walterus episcopus consensi et subscripsi.

Ego Leofricus episcopus consensi et subscripsi.

Ego Giro episcopus consensi et subscripsi.

Ego Wultanus episcopus consensi et subscripsi.

Ego Siwardus episcopus consensi et subscripsi. **B**

Ego Goduvicius episcopus consensi et subscripsi.

Ego Agelsius episcopus consensi et subscripsi.

Ego Eduvinus abbas consensi et subscripsi.

Ego Agelwius abbas consensi et subscripsi.

Ego Leofricus abbas consensi et subscripsi.

Ego Baldewinnus abbas consensi et subscripsi.

Ego Wulfuoldus abbas consensi et subscripsi.

Ego Edmundus abbas consensi et subscripsi.

Ego Reynbaldus regis cancell. relegi et sigillavi.

Ego Osbernus regis capellanus.

Ego Petrus regis capellanus

Ego Rodbertus capellanus.

Ego Haroldus dux.

Ego Eduvinus comes.

Ego Gud comes.

Ego Leoffewinus comes.

Ego Markerus comes.

Ego Esgarus minister.

Ego Condius minister.

Ego Radulphus minister.

Ego Rodbertus minister.

Ego Agelnodus minister.

Ego Wygodus minister.

Ego Adnothus minister.

Ego Wulfricus miles.

Ego Sywardus miles.

Ego Godricus miles.

Ego Colo miles.

Ego Wulsuwardus miles.

Omnes consentientes suscripsimus stabilita apud Westmonasterium, quinto Kal. Januarii, die sanctorum Innocentium, anno Dominicæ Incarnationis millesimo sexagesimo sexto, indictione tertia, anno regni Edwardi nobilissimi et clementissimi regis vigesimo quinto.

Ego Algeatus notarius, ad vicem Reynbaldi regie dignitatis cancellarii, hoc privilegium scripsi et subscripsi. In Dei nomine feliciter. Amen. **C**

ANNO MXXXVIII

SANCTUS STEPHANUS

HUNGARORUM REX PRIMUS.

SANCTI STEPHANI VITA

AUCTORE CARTHUITO AUT CARTHUITIO EPISCOPO.

(Apud Bolland. *Acta sanctorum*, Septemb. t. I, die 2, p. 563, ex editione Cracoviensi, collata cum ms. Corsendoncano et editione Surii.)

ADMONITIO PRÆVIA.

1. Varia de hac S. Stephani Vita variorum sunt iudicia. Auctor nomen et dignitatem suam statim declarat in præfatione his verbis: « Domino suo Calamanno regi præcellentissimo Carthuitus episcopus, » etc. Verum non addit cuius civitatis fuerit episcopus, neque aliunde id certo constat; quod non mirabimur, modo consideremus paucos ex episcopis Hungariæ istius temporis nobis esse cognitos. Tempus scripturæ Vitæ colligitur ex rege Calamanno, aut Colomanno, ut alias vocatur; scriptam enim fuisse ad Colomannum S. Ladislai successorem, omnes olim existimarunt, atque istud satis certum puto, etiamsi nuper se opponere voluerit Godefredus Schwartzius scriptor heterodoxus, qui anno 1740 libellum edidit sub titulo: « Initia religionis Christianæ inter Hungaros Ecclesiæ Orientali asserta. »

Hic scriptor, cum gloriam conversæ Hungariæ Latinis ereptam vellet, omnem movit lapidem, ut verisimile faceret Hungaros primo ad fidem adductos esse a Græcis; cumque Vita S. Stephani regis cum illo asserto cohærere non posset, omnem auctoritatem prædictæ Vitæ ablatam voluit. Hac de causa contendit, Vitam scrius exaratam esse, idque ratiunculis quibusdam ostendere nititur. Singula ejus asserta excutiam diligenter.

2. De tempore Vitæ conscriptæ, et de rege ad quem scripta, Schwartzius, pag. 57, sic loquitur: « Tertio, quemadmodum nullius loci episcopum chartaceus noster Chartuitius se dicit, ita Colomanno regi legendam suam inscribens, insigni iterum hallucinatione, cui regi, auctor non producti, vel certe editor Surius monstrum utrinque aluit.